

Universitätsbibliothek Wuppertal

Diodori Sicvli Bibliothecæ Historicæ Libri XV

Diodorus < Siculus >

Basileæ, 1578

Fragmenta quædam ex trigesimoprimo libro

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.
Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

urn:nbn:de:hbz:468-1-1046

BIBLIOTH. HIST. FRAG.

FRAGMENTA QVÆDAM EX TRI-
gesimoprimo libro historiæ bibliothecæ Diodori Siculi,
interprete Sebastiano Castellione.

703

HAEC dum geruntur, Romam uenere legati Rhodiorum, ad diluenda quibus imperiti fuerant crimina. Videbantur enim in bello, quod aduersus Perseum gestum est, animis ad regem inclinasse, & quā cum Romanis habebat amicitia prodidisse. Cumq; nihil legatione sua proficilarent, despondebant animos, & cū lachrymis colloquia habebant. Cum autē eos in senatum introduxisset unus tribunorum plebis, nomine Antonius, primus orationem de legatione habuit Philophron: & secundū eum Astynedes. Hi cū multa suppliciter & deprecatoriē dixissent, & ad extremū (ut est in proverbio) cygneam cantionem cecinissent, & grē respōsa acceperunt, per quā ab extremo quidem metu liberati sunt, sed de criminibus acerbē obiurgati.

Ex eodem libro.

Perseum ultimum regē Macedoniæ, postquā is sāpē cū Romanis amicitia De Persiā inīj, sāpe item non cōtemnendo exercitu bellum gesit, tandem Aemilius de Macedonum bellatum cōpedit, & p̄clarum ob eam uictoriā triumphum egit Perseus uero tan regis morte. tis agitatus calamitatib. ut similes esse uideantur ei us casus fabulis rerum nunquā gestarū ne discedere quidem ē uita uolebat. Priusquā enim senatus de eo pronunciasset quid faciendum esset urbano prætori, coniecit eum in eū carcerem qui est Albis, cum eius natis. Est autē cancer ille, antrum subterraneum, profundum, magnitudine maximē, quātum est coenaculum octo lectorū: estq; te- nebrarum plenum & fœtoris, propter multitudinē hominum, rei capitalis dānatorum, qui in eum locum traduntur, quorū maxima pars illis temporib. h̄ic claudebatur. Conclusis enim in tam angusto loco tot hominibus efferauerunt miserorum corpora: & confusis inter se omnisbus quā uel ad uitium, uel ad alios usus omnes pertinent, tantus fœtor existebat, ut nullus accedentium facili durare posset. Igitur ille per dies septem hoc loco miseriam pertulit, ut etiam ab extremæ conditionis hominum, & statutum cibum accipientium ope indigēret. Hi enim eius uicē propter infortuniorum magnitudinē dolentes, quā ipsi accipiebant, h̄ec ei benignè lachrymantē imperiebant. Igitur ei gladius ad occasionē, & restis ad strangulationē projectus est, data utriusvis optione. Verū nihil tam dulce miseris uidetur quā uiuere, etiamsi morte dignam miseriā patientur. Ac tandem in his necessitatibus uitam finiuisset, nisi M. Aemilius, curiæ præsidens, & suam dignitatem & patrīæ æquitatem retinens, senatū cum graui reprehensione cōmonefecisset, ut si humano metu non tererentur, ad ultricē certē fortunam uererentur, quā in eos animaduertere soleat, qui potestatibus superioribus utuntur. Itaq; ille in mitiore datus custodiam, & uanas spes fouēs, similem superioribus casibus exitum uitæ sortitus est. Postq; enim biennium uitæ cupidus durauit, cū custodes barbaros offendisset, prohibitus est ab illis somno frui, atq; ita uitam finiuit.

Ex eodem libro.

Dicunt se Cappadociæ reges ad Cyrum Persam referre gēnus suum, con- De Cappado- tenduntq; prognatos esse se uno septē Persarū qui Magū occiderunt. Et ductā cīe regibus. quidem à Cypro cognitionē sic enumerant. Cābysæ Cyri patris sororem fuisse germanā Atossam. Ex hac & Pharnace Cappadociæ rege natū fuisse Pēdaga- mum: & huius filium fuisse Smerdim: cuius porro Atamnā: & huius Anaphā qui fortitudine & audacia excelluerit, & unus septem Persarum fuerit. Igitur suam ad Cyrum cognitionē sic enumerant, & ad Anapham, cui prohibēt pro- pter uitutem sic concessum fuisse Cappadociæ principatum, ut Persis tributa non penderet. Eo uita defuncto impetravit eiusdem nominis filius. Post cuius obitum superstītibus duobus filijs, Datama & Arimnæo, successisse imperio

Yy 2 Datamam,

Datomam, utrum & bello, & alijs regni partibus laudatum, qui cum Persis prælio congressus, & strenue præliatus, in eo occubuerit. Regnum exceptit filius Ariamnes, cuius fuere filii Ariarathes & Olofernes. Is Ariamnes cum annos quinquaginta imperasset, nec ullum opus dignū memoria fecisset, obiit. Eius in imperium successit natu grādior filius Ariarathes, qui supra modum amasse fratrem dicitur, & ad clarissimos ordines euexisse, atq; idem cum Persis aduersus Aegyptios missus, bellī socius fuisse, & cum magnis honoribus reuenisse, quos Persarum rex Ochus propter uirtutem in eum conferebat, uitamq; in patria reliquisse, superstitibus filiis Ariaratha & Arysa. Frater autem, & Capadociæ imperium habens (nec enim Germanam prolem habebat) grandiorrem fratris filium Ariarathem adoptauit. Per ea tempora Alexander Macedo Persas debellauit, deinde obiit. Et Perdiccas omnium tum rerum gubernator, Eumenem misit ducem Cappadociæ, ac debellato Ariaratha, & in pugna interfecto, tam ipsa Cappadocia, quam finitima regiones, in Macedonum potestatem uenerunt. Ariarates uero postremi regis filius in præsentia desperas, concessit cum paucis in Armeniam. Haud multò post tempore Eumene & Perdicca mortuis, & Antigono ac Seleuco occupatis, ille acceptis ab Armeniorum rege Ardoata copijs, Macedonum ducem Amyntam interfecit, & Macedones celeriter ex finibus eiecit, domesticumq; imperium recuperauit. Habuit hic tres filios, quorum natu maximus Ariamnes regnum accepit, qui affinitatem contraxit cum Antiocho cognomine Deo, eiusq; filiam Stratonicam Ariarathæ filiorum suorum natu maximo collocauit. Cumq; esset filiorum supra modum amans, puero diadema imposuit, eum totius in regno imperij atque iuris ex equo secū locum fecit. Mortuo patre Ariarathes solus regnauit, & evita discedens, regnum filio suo puero admodum reliquit. Hic duxit in matrimonium filiam Antiochi Magni, nomine Antiochidem, uersutā admodum. Hanc, cum liberos non gigneret, supposuisse ferunt sibi filios duos, ignorante uiro, uidelicet Ariaratham & Olophernem. Aliquanto post tempore cum eius natura semen suscepisset, ipsam præter spem peperisse filias duas, & unum filium nomine Mithridatem. At tunc uitum de subiectijs docuisse, & ef-
Mitridates, fecisse ut grandior cum mediocribus facultatibus Romam mitteretur, & iun-
sub quo Cap- or in Ioniam, ne de regno cum Germano filio contendarent. Hunc ad ultum
padocia fuit Ariarathem aiunt cognominatum, & literis Græcis imbutum, atq; ob ceteras
τοις τετρα- uirtutes laudatum fuisse. Et pater quidem filio patris amanti studebat se uicissi-
δευμένοις sim amantem filij exhibere: atq; eosq; processit eorum mutua benevolētia,
τημβιώτηριοι, ut pater toto imperio cedere filio certaret: ille contra demonstraret, fieri non posse, ut à parentibus adhuc uiuetibus eiusmodi beneficium admitteret. Hic postquam fata uocarunt, regnum exceptit, tum in reliquis uitæ moribus eximū se præbens, tum philosophiæ operam nauans. Quo factum est ut Cappa-
docia olim Græcis ignota, tunc eruditis fuerit receptaculū. Idem cum Roma-
nis amicitiam societatemq; renouauit.

Ex libro XXXII.

Massinissa Massinissa rex Africanorum, qui amicitiam cum Romanis retinuit, an-
Africæ rex. nos nonaginta in uigore uixit: filios decem moriens reliquit, quos Romanis in tutelam commisit. Erat & corporis firmitate præstans, & duricie ac labo-
ribus à pueritia assuetus. Etenim stans in uestigijs totum diem manebat im-
motus, & sedens non surgebat usque ad noctem, toto die labores meditans, et in equo continententer toto die & nocte sedens, & equitationibus utens, non de-
fatigabatur. Est eius ualetudinis uigorisq; signum hoc maximum, quod ferè
iam nonagenarius filium habebat quadrinulum, corporis robore præstatum.
In agrorum cultura usque adeò excelluit, ut singulis filiis reliquerit agrum de-
cem millium iugerum, omni instrumento ornatum. Regnauit præclarè an-
nos sexaginta.

Ex eodem libro.

Lusitani primò parem ducem non habentes, facile superabatur, bellum cum Rom. gerentes. Postea Viriattum adepti, multum Rom. in cōmodarunt. Erat is ex ea gente Lusitanorū qui Oceanum accolunt. Pastor fuit à teneris, mōtanæ uitæ assuetus, adiuvante etiam corporis natura. Nam & Robore & celeritate, reliquarūq; partii mobilitate lōge Hispanos antecellebat, cum seipsum cibo exiguo & multis exercitationib. uti cōsuefecisset, & somno duntaxat quātum esset necesse. In summa continenter ferrum gestans, & cū beluis & latronib. manus conserens, uulgō celebris euasit, & ab illis dux electus, breui latronū cater uam circum se cōgregauit. Atq; in bellis proficiens, nō solum admirationi fuit propter robur corporis, uerū etiam dux excellens uisus est. Erat autē in dispertienda pda iustus, & eos qui egregiè expugnauerāt, pro dignitate donis extolle bat. Tandem cum iam non latronē, sed principem sese exhibuisset, bellū gesit cum Rom. multisq; praelijs superior euasit, adeo ut etiam ducē Rom. Vitelliū cum ipso exercitu, p̄fligauerit, captiuumq; ceperit, & gladio necauerit, & alia multa in bello feliciter gesserit: donec Fabius belli aduersus illum dux creatus est. Indenō paulo inferior esse coepit. Deinde creatus, & Fabio superior factus, eum in pacta descendere indigna Rom. coēgit. Verū Scipio aduersus Viriattum dux electus, pacta fecit irrita, & superatū sāpē Viriattū, deinde ad extremā cladē cōpuslum, adeo ut pacē spectaret, per domesticos dolo interfecit, & eius imperij successorem Tautamū eiusq; socios perculit, & ut pax arbitrio suo fieret effecit, atq; illis agrum & urbem dedit ad habitandum.

*viriatus Lust
tanorum dux.*

EX DIODORI SICVL LIBRO XXXIII.

excerptæ historiæ, ab Henrico Stephano Latinæ factæ.

QUAM post deletos Carthaginenses Siculorum res annis 60. in floren seruile.
tissima fortuna permanissent, tandem seruile bellum apud eos hac Bellum.
de causa exortum est. Vitæ commoditatibus magnopere aucti, ac di-
uitias in gentes adepti, magnam seruorum multitudinem emere so-
liti erant: quorum ueluti greges quosdam simulatque ē locis in
quibus nutritiebantur eduxerant, certis illos notis compungebant: & eos qui-
dem qui iuniores erant pastores constituebant: aliorum autem opera ad alia
ministeria, prout cuiusque usus postulabat, utebantur. Verūm præterquam
quod erga se asperos ac rigidos in imperandis ministerijs exhibebant, etiam
eorum uictus ac uestitus uix ullam gerere curam dignabantur. Vnde fiebat
ut eorum bona pars uitam rapto sustentaret, omniaq; sanguine redundarent:
ut pote prædonibus, tanquam militum exercitibus, longelateq; grassantibus.
Prouinciarum autem præfecti prohibere quidem conabantur, sed quum sup-
plicium de ijs sumere non auderent propter magnam dominorum potentiam
arque auctoritatem, suam quisq; prouinciam sinere impunē diripi cogebarunt.
Nam quum pleriq; ex dominis equites Romani essent, & iudices constitue-
rentur accusationum quæ aduersus præfectos ē prouincijs afferebantur, for-
midolosi ipsis præfectis erant. Iam uero quum ærumnis præmerentur serui, &
cum alijs modis pessimè acciperentur, tum uero plagis subinde præter ratio-
nem & iniuriosè contendenterunt, patientiam abrumpere coepérant. Itaq; op-
portunum tempus nacti, in unum conuenientes de defectione sermones in-
ter se conferre solebant: donec tandem uerba ad rem contulerunt. Erat enim
seruus quidam Syrus in urbe Apamea natus (cuius dominus Antigenes uo-
cabatur, eratq; Enna ortus) uit magicis incantationibus & circulatorijs captio-
nibus ac præstigijs deditus. Hic se futura prædicere instinctu afflatusq; deorum
ipsi in somnis apparentium simulabat: multisq; per eam qua utebatur hac in
parte solertia ad dexteritatem imponebat. Ab his autem primordijs longi-
us progressus, non solum ex somniorum uisis futura prænunciabat, sed & uigil

Yy : cernere

cernere se deos & ex ijs res futuras audire fingebat. Quum autem in multis ua-
 ticinationibus mendax competiretur, interim tamen casu euentus quarundā
 rerum uerè prædictionibus eius responderent : & falsa quidem eius uaticinia
 nemo coargueret, uera autem cum applausu diligenter notarentur: hominum
 opinio de eo indies augebā. Postremò artificium excogitauit, quo flammam
 ex ore cum quodā fanatico furore emittebat, & cùm flāma simul uaticinia uer-
 ba Phœbadum in morē fundebat. Ignem enim in nūc aut aliquid huiusmo-
 di utrinq; perforatum, simulq; materiā quæ illum alere posset, imponebat: de-
 inde ori indens & afflans, modò scintillas, modò flammam accēdebat. Hic an-
 te defectionem iactare consueuerat, apparentem sibi in somnis Syriam deam
 dignitatem regiam polliceri. Et hoc non alijs solūm, sed & suo ipsius domino
 assidue dictitabat. Quum autem risu res hæc exciperetur, Antigenes ex hisce
 prodigiosis mendacij uoluptatem capiēs, in conuiujs ad quæ inuitatus erat
 Eunum (ita enim hic præstigiator uocabatur) asseclam habebat, eumq; sibi su-
 per regno interrogabat, & quomodo erga unumquemq; eorū qui in cœtu illo
 erant gerere se decreuisset. Cùm autem ille ita ijs responderet, ut in suis sermo-
 nibus minimè uaticillaret, pollicereturq; fore, ut dominos suos leniter clemen-
 terq; acciperet, mera deniq; monstra illis super alijs uarijs rebus narrare perge-
 ret: omnib. cōuiuis risum mouebat. Ex quibus nōnulli ferculorum portiones
 non poenitēdas ablatas ē mensa ei porrigebāt, atq; inter porrigidū hortaban-
 tur, ut regnum adeptus accepti ab ipsis beneficij memor esset. Sed enim quæ
 pdigioſa esse uideban̄ uaniloquētia minimè uanū nacta est tandē exitum, re-
 gni adeptionē. Principiū aūt totius defectionis fuit huiusmodi. Ennēsis qui-
 dam nomine Damophilus, uir elato ingenio præditus, indignis modis suprà
 quām credi possit seruos suos acceperat: eiusq; uxore Megallide certatim eos
 supplicijs uarijs afficiente, & omnē erga eos humanitatis sensum extante. Exa-
 speratis ergo atq; adeō efferatis eorum animis in quos ita sœuebatur, in defec-
 tionem & dominorum cædem inter se coniurant: Eunūq; adeūtes interrogat-
 an suum ipsorum incepturn à dijs cōcederetur. Hic aūt illis assentiens à dijs cō-
 cedi respondet, uerba cùm solitis præstigijs fundēs: simulq; illis ut primo quo-
 que tempore illud aggrediantur persuaderet. Statim igitur coacta 400. conseruo-
 rum manu, & in eum quē pro rēpore poterant armati modum, in urbē Ennam
 irrumpunt, ducem habentes Eunum, suis in emittenda ex ore flamma præsti-
 gijs utentem. Domos autem ingressi stragem magnam edunt, ne laetentibus
 quidem infantibus parcentes: sed eos ab ubere matris raptos solo affigentes.
 In mulieres aūt quæ contumeliaz & petulantiaz genera exercent (idq; in ipsorū
 maritorum conspectu) uerbis exprimi nullis pro dignitate potest. Illis enim se
 magna seruorum urbis multitudo adiunxerat. Cæterū cum in dominos om-
 nīa exempla cruciatusq; edidissent, ad cædem aliorum se conuerteret. Eunus
 autem cum Damophilum in suburbanibus hortis unā cum uxore rusticari au-
 disset, illuc quosdam ex suis misit, qui ambos inde in urbem uinctos protraxe-
 runt, uarijs in uia contumelijs affectos. Soli autem eius filię serui manifeste pe-
 percerunt, & ne minima quidem eam iniuria uel contumelia affecerunt, ob hu-
 manus eius mores, & animum ad commiserationem erga seruos propensum,
 atq; adeō ijs auxiliandi cupidum. Quod quidem arguento erat seruos non
 crudelitate naturæ talia perpetrare in alios, sed illatas sibi iniurias ulciscentes.
 Cæterū Damophilum cum sua Megallide cum in urbē pertraxissent, in quib.
 datum erat negotium, ut diximus, in theatrum eos produxerunt, ubi defecto-
 rum cōgregata erat uniuersa multitudo. Cum q; Damophilus arte aliqua salu-
 ti suæ consulere conans, multorum ex illis uoluntates ad se oratione sua incli-
 naret, Hermeas & Zeuxia acerbo eum odio prosequentes, planū uocitabant:
 minimeq; expectantes dum populus certum de eo iudicium pronunciasset,
 Eunus rex alter ensēm per latera eius adigit, alter securi ceruicem eius abscondit. Hic
 Seruorum, uero Eunus rex cœatur: non quod uir fortis esset ille quidem, uel bonus im-
 perator

Principum bel-
 li seruūs.

perator: sed ob suam præstigioriam artē, quodq; defectionis author fuisse. Quinetiam nominis eius habita fuit aliqua ratio, utpote quod uelut augurū esset futuræ illius erga subditos benevolentia. Itaq; defectores, quū rerum sum mam ad eum detulissent, aduocata cōcione, ex Ennēibns qui uiui capti erant oēs eos interfecit qui fabricationis armorū imperiti erant: peritos aut, uincitos operi faciendo adduxit. Megallidē præterea in seruariū potestate tradidit, <sup>Serui defecti
unt in Domi-
nos.</sup>

ut pro suo arbitrio in eam animaduerteret. Illæ aut eam primū cruciatib. affecē tunt, deinde præcipitē dederunt. Ipse quoq; proprios occidit dominos, Antigenē & Pythonē. Tandē uero imposito capiti diademate, rebusq; suis omnib. regali splendore ordinatis, sua item uxore (qua & ipsa Syra erat, eiusq; ciuis) declarata regina: ex eorū numero qui prudentia cæteris antecellere uidebant aliquot sibi consiliarios delegit. Ex quib. erat Achæus, non tantū nomine, sed Acheus Dux & natione Achæus: uir & cōsilio præstans, & manu mirū in modū promptus. Seruorum. Hic trium dieū spatio quū sex hominū armasset millia, ut tēpus dabat, cū his uero et alios haberet ascis et securib. aut fundis, aut falcib. aut sudib. pūstis, aut coquorū uerubus instructos, totā regionē prædas agens peragrabat. Simul ue rō multitudinē infinitā seruorū asciscens, Romanorū euā imperatores bello au sus est lacestere, cōsertiscq; manib. cum eis, militū numero potētior, uictoria sā pe potitus est, utpote plusq; decē hominū millia ducēs. Dum hæc geruntur, Cilix quidā, cui Cleon nomen erat, defectionis aliorū seruorum fuit, & quū ad eam spē erecti omnium animi essent, fore ut orta seditio hi aduersus illos arma caperent, atq; ita sibi mutuū exitiū afferentes, Siciliā tumultu liberaeret, præ Res gestae à ter omniū expectationē coitionē inter se fecerūt, q̄ppe quū Cleon nudo Euni seruis aducē mādato se submitteret, & sub illo, ut rege, imperatoris munia obiret, militū pro- sus Rom. priorū quīnq; millia habens. Hoc aut factū fuit triginta ferē à defectione dieb.

Non multò post cōmissa pugna cū imperatore Lucio Hip̄s̄eo Roma ueniente cum octo millib. Sicularū militum, uictoria potiti sunt, utpote qui uiginti mil lia essent. Aliquāto pōst aut eorum numerus usq; ad centū millia crevit: quīq; aduersus Romanos prælia subinde gererent, sāpē ex ihs gloriā reportabant, rātō autem clade accepta redibant. Cuius rei quum dissipatus esset rumor, iā seruorum cō Spiratio Ro- in Attica autem plusq; mille: itidem uero apud Delum, multisq; alijs in locis. me & in At- Sed unoquoq; in loco iū quorum curæ negotia publica demādata erant, subito tica.

rebus in discrimen adductis opitulati cum grauia de illis supplicia sumplissent, cæteros quibus iam & ipsis spes accensa defectionis erat, metu represserunt, & adsaniorē mentē reuocarūt. At uero in Sicilia malum in dies ingrauescebat, cū & urbs unā cum ipsis ciuib; caperentur, & multi exercitus à defectorib. delerētur. Sed tandem Rutilius Romanorum imperator Tauromenium ipsis recuperauit, postq; uehementissimē illud oppugnasset, & defectores qui in eo erant ad summā angustias redegisset, atq; ad tam acrē famam compulisset, ut quum primo liberorū suorum corporib; uesci cōpissent, mox ad uxorū corpora se conuertissent, postremō ne sibi quidem inuicem parcerent, sed alij alios forarent. Eodem tempore Comanum Cleonis fratrem ex urbe dum obsideret fugientē cōpīt, & ad extremitū arce à Sarapione Syro prodita, quotquot in urbe fugitiui erant, in potestatem imperatoris uenerunt: quos etiā cruciatib. affe ctos p̄cipitauit. Inde Ennā, pfectus, similē eius obsidionē aggredit, defectores ad summā desperationem adigens. Quumq; Cleonem imperatorem urbe egressum, ac heroica quadā fortitudine præliatum uulneribus mox confodis set, hanc quoq; urbe cōpīt, idq; prodītione. Ita enim eam situs ipse munitam reddebat, ut ui expugnari nullo modo posset. Eunus autem, assumptis stipā patorib; sexcētis, ad loca quædam prærupta, ut erat ignavius, fuga se recepit. Sed qui cum eo erant, exitiū ineuitabile sibi impendere scientes, (iā enim Rutilius imperator ad eos cursu contendebat) ut hōstes manus præuenirent, sibi

mutuo ceruices abscondebat. At Eunus præstigiator pariter & rex, quib[us] prætimiditate in quasdam spekincas configislet, unā cum quatuor ex suis inde exactus est, coquo, pistore, & eo cuius manu in balneo fricabat, quarto autem, eo qui inter epulas oblectamēta ei afferebat. Is exactus inde, & in carcere cōiectus, in magnū pediculorū vim resoluto corpore apud Morgātinā dignū suis temerarijs ausis nactus est uitæ exitū. Postea uero Rutilius, tota Sicilia cū parua eaq[ue] selecta manu celerius omniū spe peragrata, à p[ro]donibus eā omnino liberauit.

EX EIVSDEM DIODORI LIBRO XXXVI.

excerpta historie, ab eodem Henrico Stephano Latina versæ.

Eodem tempore quo Marius Africæ reges Bocchum & lugurham magno prælio debellauerat, & Afrorum infinita propè millia cæciderat. ipsum deinde lugurham (à Bocco comprehensum, sibi susceptum aduersus bellum cōdonari cupiente) captiuum abduxerat: quo item Romani graues apud Galliam in Cimbrico bello clades non sine magno dolore acceperant: eodem, inquam, tempore Romam aduenerunt quidam ē Sicilia, plurimā seruorum millia defecisse nunciantes. Quo accepto nuntio, summis in angustijs tota gens Romana uersari cœpit: utpote cui militum delectorum Seruorum con spirationes. sexaginta millia in bello aduersus Cimbros apud Galliam occubuisserent, nec deintegro parem exercitum in expeditionem educere posset. Cæterū ante hunc in Sicilia rebellantium seruorum tumultum tales & in Italia excitati fuerant, sed parui ac minimē diuturni: uelut numine quam atrox futura esset in Sicilia rebellio præsignificante. Primus autem apud Nuceriam extiterat, quum triginta serui coniurationem fecissent, & quam primum pœnas dedissent. Secundus Capuae, quum ducenti serui rebellassent, ac sine mora deleti fuissent. Tertius autem miro quodā exortus est modo. Erat quidam Titus Minutius, eques Romanus, & prædiuite natus patre, qui aliena famulae formosissimæ amore captus, ut in eius amplexum ueniret effecit. Tandem uero ita eam depetrere cœpit, ut à domino illius septem talentis Atticis emeret, quum ad hanc emptionem eum amoris insania compelleret, quam ægræ alioqui à Domino illius impetrabat. Diem etiam persoluendo pretio constituit. Siquidem fide propter patrimonium suum ualebat. Sed illa ubi aduenit, is, q[uod] soluendo non esset, ut sibi dies trigesita prorogarentur obtinuit. Rursum & hoc spatio exacto, quum ille pactum pretium exigeret, hic nullam soluendi nominis rationem iniri posset, interea uero amor inualesceret, nouum & inauditum aggressus est facinus. Iis enim qui debitum exigeabant insidias struere, & monarchicā quandam potentiam sibi assumere instituit. Nam coemptis quingentis armaturis, tempus pretij persolutioni præfixit, fideq[ue] impletata, eas clanculū in agrū quendā deferendas curauit. Deinde quū suos ipsius seruos sollicitasset ad defectionē, numero quadrungentos. sibiq[ue] diadema imposuisset, purpurā quoq[ue] cū alijs insignib[us]. regis assumpsisset, tandemq[ue] seruorū auxilio regē se constitisset, primū quidē eos qui pactum pretium exigebat uirgis cæsos securi percussit: postea uero quum sua illa seruitia armasset, uicinas ullas peragrare placuit: in quibus eos qui se prompto & alacri animo socios defectionis adiungebant, armabat: quotquot autem repugnabant, eos interficiebat. Quū igit̄ milites plures septingentis coegerisset, eosq[ue] in centurias distribuisset, ac locum in quo erat uallo circumiecto clausisset, ad se eos qui deficiebant recipiebat. Quia defectione Romam nuntiata, Senatus de ea consilium prudēs iniat, felicemq[ue] eius exitum habuit. Siquidem ex ijs qui in urbe erant imperatorib[us], uni Lucio Lucullo subigendorum fugitiuum negotium dedit. Hic autem eo ipso die quū Romæ sexcentos milites lectos conscripsisset, Capuam contendit, peditum millia quatuor, equites quingenitos collecturus. Minutius ubi Lucullum cōcitato cursu aduentare intellexit,

T. Minutius
turbas dat,
Monarchiam
afficit.

Lucullus con-
tra Minutium
missus.

collem

collem natura loci munitum occupauit cum uniuersis suis copijs, quæ tria hominum millia & quingentos efficiebant, atq; amplius. Et primò quidem confituerat à fugitiuis uictoria, quippe qui è superiori loco prælium initet: postea uero, quū Apollonium imperatorem exercitus Vellij Lucullus largitionibus corrupisset fidemq; publicam dedisset poenā illi remissum iti, eum ad prodēdos socios impulit. Quare illo Romanis ogam suā nauāte, atq; adeò ipsi Vellio manus inferente, hic supplicium sibi capto impendens ueritus, morte sibi cōsciuit. Simul uero defectionis participes cæsi fuerunt, præter eum q; illos prodiderat, Apollonium. Et hęc quidē anteuerterunt maximā q; in Sicilia cōtigit defectio-
Defectio ser-
uorum in Si-
cilia.
 nem, quasi q; eius quoddam pludium essent. Ea autem hinc oria est. In Marij aduersus Cimbros expeditione Senatus auxilia ex transmarinis nationib. accer-
 sendi potestatem Mario dederat. Marius igit̄ ad Nicomedē Bithyniae regem de-
 mittendis ad se auxiliarib. copijs scribit. Is respōsum dat, bonā Bithyniorū par-
 tem à uectigalium publicorum redemptorib. direptam seruire seruitutem per
 puincias. Quum autem senatus consultum esset neq; ex populi Romani socijs
 q; quidē liber esset in prouincia ulla seruiret, & ut imperatores curā eorū manu
 mittendorū gereret: accidit ut imperator Licinius Nerua, q; tum forte in Sicilia
 erat, decretum Senatus obseruans, multos ex seruis iudicij constitutis manu-
 mittere: adeò ut intra paucos dies plures octingentis in libertatem assereretur.
 Iamq; erant animi omnium illius insulę seruorum in spem libertatis erecti, cum
 graues autoritate uiri ad ipsum imperatorem conueniunt, eumq; uno omnes
 ore, ut ab incepto desistat rogan. At his siue pecunijs expugnatus, siue gratiā
 aucupatus, iudicium hac de re accuratius exercere desiit: & ad se uenientib. ut
 libertate donarent, ut ad suum quisq; dñm reuertentes imperare coepit. Tum ue-
 tō serui coitione facta Syracusas relinquere, & ad Palicorum delubrum confu-
 gere, ibiç inter se de defectione sermones cōferre. Fama autem huiusc tam au-
 dacis seruorum facinoris p; diuersa loca iam uulgata, primi se in libertatem uen-
 dicarunt triginta duorum ditissimorum fratrū serui: quoru dux erat quidam
 nomine Oarius. Hi primū suos heros noctu dormientes iugularunt: deinde
 ad uicinas etiā progressi uillas, seruorum animos ad libertatis studium accen-
 derunt, adeò ut illa ipsa nocte concursus ad eos factus sit aliorum cētum & ui-
 ganti, atq; amplius. Hi occupato loco natura munito, artē haud paulo munitio-
 rem reddiderunt: assumptis & alijs octoginta seruis, q; armati erant. Prouinciae
 autem imperator Licinius Nerua cum repente superueniens eos obsidere coe-
 pisset, nihil ullis conatib. promouere poterat. Quamobrem nullis uirib. expu-
 gnabile præsidium illud esse cernens, ad proutiōnem animū cōuertit. Eius au-
 tem ministrum habuit quendam Caium Titinium cognomento Gadæum, spe
 salutis adductum. Fuerat enim hic Titinius ante duos annos Romæ capitis cō-
 demnatus, sed poenā effugerat: multosq; ex hominib. liberis eius regionis pre-
 dabundus interficere solebat, seruis contrā ne minimum quidem negotij face-
 sens. Vnde quum multos ibi seruos sibi fidos haberet, ad castellum, tāquam &
 ipse pro uirili parte aduersus Romanos præliaturus, accedit. Beneuole au-
 tem comiterç receptus etiā imperator fortitudinis ergo creatus fuit. Quam di-
 gnitatem adeptus, castellum prodidit. Tum uero ex defectoribus alijs qui-
 dem in prælio concisi fuerunt, alijs uero poenā metu quam se captos manere
 sciebant, se præcipites dederunt. Prima igitur fugitiuorum seditio repressa
 hoc modo fuit. Verum enim uero militibus ad sedes suas dimissis, after-
 tur, à quibusdam nuntius seruos octoginta conspiratione facta Publum
 Clouium qui equestris ordinis fuerat, interfecisse, magnamq; sibi manum
 adiungere. Quinetiam ipse imperator consilijs aliorum deceptus, iam bona
 suorum militum parte dimissa, defectoribus ad se melius munierdos tem-
 pus dabant. Tandem tamen cum qualicunque potuit matru ad eos con-

tendit, traeptoq; fluvio Alba, defectores in monte Capriano stationem agentes prætergressus est, & ad urbē Heracleā perrexit. Quū igit; de ignauia impatoris rumorē sparissent, utpote illos prælio lacessere non ausi, multos ex seruis ad defectionē animabant. Adeo ut, multis undicq; confluentibus, seç; ijs quorū facultatem tempus locusq; dabat armis instruentibus, intra primos septē dies octingentis plures armati fuerint, postea uero usq; ad duorū milliū numerum creuerint. Postquā autē imperator apud Heracleā de auctis eorū virib. certior factus fuit, ducē aduersus eos Titū Meniniū creauit, eumq; cū sexcentis ex Enna præsidarijs militib. misit. Hic uero defectores adortus prælio (quum illi & numero superiores essent, & in eo quoq; meliori conditione forent q; locis difficilē aditū præbentib. defenderent) unaq; ijs q; illi adstabat terga dedit, multisq; interfectis, reliqui abiectis armis uix sibi fuga salutem quæsiuerūt. Defectores igitur tot armaturis, simul etiam uictoria subito potiti, in suo incepto audacius p;gebant, & omniū seruorū animi ad spem libertatis erigebant. Quūc; multi in dies deficerēt, breui tēpore supra q; credi possit auctus eorū numerus fuit. Sig- dē intra paucos dies plures sex millib. numerati fuerunt. Tum uero coacto con- cilio, et deliberatione de summa rerū p;posita, ante omnia crearūt regē Saluium quendā, q; aruspīcīnæ peritus habebat, & in mulierū corona cantu tibiarum ad insaniā usq; p;strepere solitus erat. Hic regnū adeptus, quū urbes desidiā molli- ciem fouere existimaret, eas siði uitandas iudicauit. Quare defectöribus tres in partes diuisis, totidemq; ducib. unicuiq; parti attributis, effusis populationib. pagrare regionē totā, omnesq; certum ad locū certoq; tēpore remeare impeta- uit. Illi cū aitorū animaliū, tum uero equiū copiā suis excursionib. adepti, bre- ui peditū uiginti millia, egyptum duo effecerunt: idq; hominū q; iam tyrocinium non sine summa laude poauerant. Repente igit; ad urbē munitā Morgantinam magno impetu cōtendunt: eamq; tum ualidis, tum assiduis impressionib. op- pugnare accipiūt. Imp. autē cum eodē nocturnis itinerib. peruenisset, tanq; ad se rendas urbi supp̄etas, ducens militiū circiter 1000. partim Italiotarū, partim ex Sicilia defectores circa obsidionē occupatos inuenit. Quū ergo in eorū castra irruptionem fecisset, & exigū illic præsidii repisset, magnā autē captiuarū mu- lierū multitudinem, magnā item aliis p;dæ omnis generis, nullo negotio castra eorū summouit: ijsq; direptis ad urbē Morgantinā iter cōuertit. At defectores repente in illum irruentes uicissim, cum ē loco superiore pugnarent, violenta irruptione facta, secundā fortunam experiri, Romani imperatoris copiae terga uertere cōperunt. Cæterū quia rex defectorum imperauerat edicto ut om- nibus arma abiūcientib. parceret, bona pars ijs abiectis in fugam se dabant. Quo quidem strategemate Saluius aduersus hostes usus, castra sua recuperauit, ui- catoriaq; simul & magna multitudine armorum potitus est. Cæsi autem hoc in prælio fuerunt ex Italiotis & Siculis non plures sexcentis, propter edicti illius clementiā: sed capta fuerunt circiter quatuor millia. Porro quum ad Saluium, rebus ab illo benē gestis, multi confluenter, duplicato exercitu atq; aperto po- tius campo, Morgātinæ obsidionem redintegravit: iussitq; proclaimari liber- tatem se ijs qui inessent seruis donaturum. Sedenim eorum dominis uicissim eam illis proponentibus, dummodo secum aduersus hostes dimicarent: eam ab ipsis accipere maluerunt: tantaq; animi pugnarunt alacritate, ut obsidionē summouerent. Verū enim uero imperator postea denegans promissam illis libertatem, in causa fuit cur ad defectores plurimi transfugerent. Iam uero & apud Aegestæos, pariterq; Lilybæenses, ac finitos illis populos, eadem defe- ctionis cupiditas, ceu moribus quidā, per seruorū greges serpebat. Eorum autē dux constituitur Athenio qdam, uir fortitudine præstans, ortus autem ē Cili- cia. Hic quum res domesticas duorum opulentissimorum fratribus dispensaret, & eius quæ sit ex astris diuinationis peritissimus esset, seruos in suam senten- tiā pertraxit, primū quidem eos quos sub potestate habebat, numero cir- citer

Athenio Rex
aliorum fugi-
tiuorum.

citer ducentos: postea uero & uicinos, adeo ut quinque dierum spacio mille & amplius congregaretur. Ab his autem rex creatus, imposito capite diadema-
te, lecus qua ceteri defectores suas rationes instituebat. Neque enim omnes quo-
quot deficiebat recipiebat, sed ex ijs strenuissimos quoque in suorum militum
numerum allegens, reliquos cogebat, repetitis pristinis opificijs, unumquemque
eundem quem antea locum tenere, & quarum rerum dispensatio esset eius officij, Divinationis
astrologice
exemplum.
eam studiosè suscipere. Qua ex re largum etiam comparabat suis comeatum. Por-
ro fingebat deos per astra futurum se uniuersæ Siciliæ regē p̄significare: ideoque
oportet tā ipsi regioni quam animalib. & fructib. qui in ea essent, tanque p̄prijs
parcere. Tandem uero cum 1000. hominum coegerisset, Lilybæum inexpugnabile
urbē obsidere est ausus. Sed se operā Perdere animaduertens, obsidionē tanque
deorū imperio soluit, utpote aliqua nō mediocri impendente calamitate obsidi-
one nō absistentib. Cū igit̄ ab urbe recedere pararet, appulerunt naues quædā
delecta Marisiorū aduehentes manū, auxilio Lilybæensib. missam: cui præerat
quidam nomine Gomo. Hic cum suis noctu & improviso Athenionē suas copi-
as ducentē adortus, cum multos iter facientes prostrasset, nō paucos aut uulneras
set, ad urbē pedē retulit. quare illa Athenionis ex astris uaticinatio in precio &
admiratione erat. Inter ea aut ualde confusus perturbatusque erat rerum Siciliæ sta-
tus, uereque malorum illas eam occupauerat. Nec enim ierui dūtaxat, sed etiam ex
liberis hominib. ij qui egestate premebant, omne latrociniū flagitiūque genus ex-
ercebāt. Ac ne quis hanc perditā eorum nequitia nunciare posset, obuium quæ
libet, seruum pariter & ingenuum trucidabāt. Vnde siebat ut qui in ipsis oppi-
dis erant, ea q̄ intra muros essent, uix p̄pria existimarent: q̄ autem extra, aliena, &
dominio ex legis uiolenteq̄ potentia subdita. Multa denique alia contra fas &
æquū perpetrare audebant in Sicilia. Saluius autem qui Morgantinā obsederat,
factis in totā illā regionem incursionib. ad Leontinū usque cāpum, totum exerci-
tum ibi recollectus, in q̄ numerabāt milium 3000. & quidē selectorum. Tum ue-
ro Italico heroib. sacra fecit, unamq̄ ex purpureis uestib. dicauit, gratā ac memor
beneficij quo illum, uictoriā dantes, affecerant. Tandem uero cum regis nomen
sibi ascuisset, pro Saluio Tryphon à defectoreb. appellari coepit. Habens autem in
animo Triocala occupare, ibique regiam suam statuere, euocat etiam Athenio- Tryphon pro
Saluio dictus.
nem, & quidē eum ut rex imperatore accersens. Hic uero cum omnes arbitra-
rentur fore ut Athenio primū & altissimum dignitatis gradum obtinere uellet,
atque hinc orto inter defectoreb. principes dissidio, facile huic bello finem im-
positum iri. Fortuna tandem de industria copias fugitiuorū augens duces eorum in
concordiā adduxit. Tripho enim magnis itinerib. ad urbē Triocala cum uniuerso
exercitu suo peruenit. Eodem & Athenio magna celeritate contredit, ex suis
tria dūtaxat adducens millia; & Triphoni, ut imperatori regi, dicto audiens.
Reliquū autem exercitū ad depopulādos lōgē lateque agros seruitiaque ad defectionē
sollicitada miserat. Verū postea Tripho suspicatus fore ut Athenio prima Syncretismus
quaq̄ occasione aduersus ipsum arma caperet, eum in carcerem coniecit. Cae- Athenonis &
terū præsidium illud alioqui munitissimum in dies magis ac magis munie- Triphonit, nō
bat, simulque magnificis structuris ornabat. Ajunt autem Tricala fuisse nomina- diuturnus.
tum ex eo quod τρία καλά (id est tria pulchra) ei inessent. Primum, quod scatus τρικαλαι
rigines plurimæ aquarum in ea extarent, quæ dulcedine magnopere commen-
darent. Deinde q̄ adiacentes agri uineta simul & oliueta haberent, essent uero
& culturae mirū in modū idonei. Postremo, quod natura locus ita munitus fo-
ret ut nihil supra posset: quippe qui magnam quandam & inexpugnabilem ha-
beret rupē: quā urbis ambitu, qui mille passus amplectitur, cū cinxisset fossaque
in summam altitudinem producta circūdedisset, p̄ regia sua habuit, omnium que
humanæ uitæ usus postulat, abundantia refertam. Construxit insup̄ basilicā: fo-
rum item numerosa hominū turbæ capax. Præterea ex præditis insigni pruden-
tia uitæ delegit q̄t satis erant, eosque sibi consiliarios statuit, atque assessores in iuris
discepta

disceptationibus habere instituit. Iam uero & toga prætexta tunicaq; lati clavi amictus ius reddebat, lictoresq; illi cum securibus præbant: quæ deniq; regia dignitatem efficiunt & quæ ornant, ea omnia consectabatur. Cæterum imperatorem aduersus defectores Senatus Rom. delegit L. Licinum Lucullum habentem Rom. quidem & Italorum militum 14000. Bithynos autem, Thessalos et seruos cū & Acarnanes 800. ex Lucania uero 600. quibus præerat Cleptius, imperator exercitu mis- rei militaris scientia & fortitudine celeberrimus. Alios præterea 600. adeo ut usus, eos uincit. niueri numerum 16000 efficerent. Cùm his copijs Siciliam occupat. Trypho igitur culpam Athenionis condonans, ad deliberationem de bello in Rom. gerendo eum adhibuit, & Tryphonis quidem consilium erat ut in castello ipso Triocolis manentes, inde pugnam committerent: Athenio autem author erat ne se ipsos obsidione circuncludi paterent, sed potius in aperto campo dimicarent. Cùm igit; potior uisa esset hæc sententia propter Scrithæam castram etati sunt 40000, non pauciores. Aberant uero ab ijs Rom. castra 1250. paliibus. Primo igitur uelitares pugnæ subinde cōmitabantur: sed cum tandem utrinq; aciem instruxissent, diuq; ancipi Marte pugnatum esset, ac multi ab utraq; parte cedissent, Athenio stipatus à 200. selectis equitib. strage omnia circūquaq; implouit, uerū genu utroq; uulneratus, postea & tertio uulnere in alia corporis parte accepto, pugnæ utilis esse desijt. Quamobrē fugitiui animum despontes, fugæ se dederunt. Athenio autem cum mortuis crederetur latitauit: & simulata aliquātis per morte, cum primum nox aduenit, fuga sibi salutē peperit. Preclarum uero adepti sunt Rom. uictoriā, Tryphonis comitibus & illo ipso patiter in fugam conuersis. multiscq; in fuga cælis, tandem 20000. cæsorum competerunt esse. At reliqui cōmoditate noctis usi ad Triocala cōfugerunt, quanq; & hos interficere facile futurū erat imperatori, si persequutus eos fuisset. Adeo autem abiecerant animos serui, ut etiam de redeundo ad dominos, sc̄q; eorū potestati cōmittendo deliberatio ab ijs proposita fuerit. Eorū tamen uicit sententia qui authores erāt ut ad extrellum usq; spiritum dimicarent, nec ipsi seipso prodentes in manus hostium traderent. Sexto pōst die imperator ad obsiden- da Triocala uenit: qui cum hostes cederet, uicissimq; ab illis cæderef, tandem Servilius Lu. inferior discessit. Quia ex re multum fiducia ac spiritus defectorib. redijt. Nec cullo succedit, uero ipse imperator ulla in parte (siue præ desidia, siue q; muneribus corruptus esset) officio suo satisfaciebat. Vnde etiam postea in iudicium à Rom. uocatus, multatusq; fuit. At C. Seruilius missus imperatori Lucullo successor ipse quoq; nihil quicq; memorabile gessit: quare eodēq; Lucullus modo multatus exilio fuit. Dum hæc geruntur, morit rex Trypho. regno succedit Athenio hic urbes obsidendo, totamq; regionē incursionib. pro libidine infestando, præda ingenti, non obstante Seruilio, potitus est. Porro exacto annuo spacio, Rom. quin tūm consul cum C. Acilio creatus fuit. C. Marius. Missus autem Acilius aduersus defectores imperator ita se fortiter gessit, ut defectores illustri prælio debellaverit. Quinetiam cum ipsorū rege Athenione conserta manu heroicam quādam fortitudinem exhibuit: tādemq; eum interfecit, accepto solūm uulnere in capite, ex quo sanatus aliquanto pōst fuit. Moxq; defectorū reliquias bello persequutus 10000. hominum. Verūm hi cum impetu eius nō sustinuerint, sed ad loca munita configiſſent, nō tñ Acilius omnia tētare prius desijt, q; eos expugnatos in potestate rededit. Cū autem superesset adhuc 1000. quoru dux erat Satyrus, primū quidē eos armis conatus est subigere: postea uero cū legatis missis se dediſſent, in præsens quidē pœnā remisit, sed Romā abductos cū bestijs cōmisit, ubi p̄ditū est à qbusdā eos maxima cū laude uitā finiuſſe. Nā certamē cū bestijs detrectare, & ad publicas aras mutuq; uulnerib. occubuisse, cūq; ultimū ex ijs ipse Satyrus interfecisset. eum post reliq; omnes cū magno ac planeheroico animi robore sibi manus attulisse. Bellum igit; seruile in Sicilia cum annos durasset propemodum quatuor, hunc uerè tragicum exitum habuit.

Acilio bellū
demādatum.

EX LIBRO XXXVII. INTER
prete Sebastiano Castellione.

Marsicum bellum ab authoribus rebellionis denominatum est, si qui Marsicum bel
dē Itali oēs Romanis bellum hoc intulerunt. Belli causa prima fuit, quod lum.
Romani compositis sobrijsq; & continentib. moribus, per quos tā.
topere creuerant, ad perniciosum deliciarum & intemperantiae stu.
dium descierunt. Nam ob hanc corruptelam orta plebis aduersus senatum se.
ditione, cum deinde senatus Italorū opem implorasset, & eis optatū illud Ro.
mane ciuitatis ius pollicitus fuisset, idq; se lege sanctitū promisisset, cum pro.
missorū nihil Italīs præstaretur, exarsit ex illis bellum aduersus Romanos, Ro.
mæ consulatū gerentib. Lucio M. Philippo, & Sexto Iulio Olympiade + su.
pra centum septuaginta. In hoc bello diuersi uarijsq; casus, & urbiū expugnatio.
nes utriq; bellantiū parti contigerunt, nutante quasi data opera in utrancq; par.
tem uictoria, & neutrī stabili permanente. Tamen postquā utrinq; cecidit im.
mensa multitudo, serō & ægrē Romani uictoriam adepti, firmas uires obtinue.
rūt. Oppugnabant aut̄ Romanos Samnites, Ascalani, Lucani, Picentini, Nola.
ni, & aliæ urbes atq; gentes in quibus erat illustrissima, & maxima, & commu.
nis urbs nuper ab Italīs perfecta Corfinium, in qua cum cætera quæ magnā ut Corfinium
bem & imperiū confirmant, constituerunt, tum forum permagnū & curiam, & urbs.
cætera omnia ad bellum necessaria copiosē, & pecuniæ multitudinē, & cibario.
rum largum commeatum. Constituerunt & senatū nouū quingentorū uirorū
ex quibus qui patriæ imperio digni essent producerentur, & qui de communi
salute cōsultare possent, hjsq; belii curā mandarunt, summa potestate confessio.
ribus permissa. Hilegē tulerunt ut duo consules quotannis crearent, & duodec.
im duces. Cōsules creati sunt Q. Pompædius Silo, natione Marsus, & suæ gē.
tis primarius. Alter ex Samnitum genere C. Aponius Motulus, ipse quoq; glo.
ria rebusq; gestis suæ gentis clarissimus. Et tota Italia in partes duas diuisa, eas
consulares præfecturas atq; partes constituerunt. Et Pompeio quidē regionē
assignarunt ab eo loco qui Cercola appellat, usq; ad Adriaticum mare, eos tra.
ctus, qui ad occasum & septentriones uergunt, & duces ei sex attribuerunt. Re.
liqui Italiae, uidelicet eam partē quæ spectat ad orientē & meiidie, assignarunt
C. Motulo, adiunctis ei itidem sex ducibus. Ita postq; suū imperiū & omnia sci.
tē, & (ut summā dicā) ad imitationē Romani & antiqui ordinis composue.
runt, deinceps uehementius futuro bello incūbebant, cū quidē Italā cōmune.
urbē nuncupassent, & ita bellū gestere cū Romanis, ut maxima ex parte fuerint
superiores, donec Cn. Pompeius consul, & belli dux electus, & Sylla dux sub
altero consule Catone, nobilissimis prælijs Italos nō semel, sed sæpius uincen.
do, illorum res eō redegerunt, ut profligatae fuerint. Igis nō amplius bellarunt,
sed C. Cosconio in lapygiani duce misslo, sape uicti sunt, atq; ita superati, & ex
multis pauci relicti, cōmuni sententia cōmūne deserunt urbem Corfiniū, quo
niā Marsi & oēs finitimæ gentes descierant ad Romanos. Consederūt autem
in Arsensia Samnitū, creatis sibi quinq; ducibus, quorum unū maximē, Q. Pom.
pædius Siloni omniū imperiū crediderunt, propter eius imperandi uirtutē atq;
gloriā. Is de communi ducum sententia magnum exercitum comparauit, adeo
ut in uniuersum cum hjs qui iam erant, fuerint circiter triginta millia. Præter
hos congregauit etiam seruos, à se libertate donatos, & ut tempus ferebat ar.
matos non multò pauciores decem millibus, & equites mille. Ac prælio cum
Romanis congressus, quorum dux erat Mamercus, Romanos paucos inter.
ficit, & suorum supra sex millia amittit. Per idem tempus Metellus in Apulia
Venesiam, urbem satis magnam, & milites multos habentem, expugnauit,
& plusquam tria millia captiuorum cœpit. Iamq; superantibus in dies
magis magisque Romanis, mittunt Itali ad Mithridatem regem Ponti,
pollentem

pollentem tunc bellica manu atque apparatu, petentes ut in Italiam aduersus Romanos adduceret copias, ita enim facilè coniunctis copijs posse Romanorum vires deturbari. Mithridates respōsum dat, ducturum se copias in Italiam postquam sibi Asiam subegerit, idenī agebat. Hanc ob rem prorsum detecti rebellatores, despondebant animos. Erant enim reliqui Samnitum pauci, & sa-
Romanorum bella ciuilia. rum reliquias. Itaque Marsico bello iam ferè exolescente, superioris temporis ci- uiles seditiones Romæ nouos motus faciebant, multis illustribus uiris belli im- perium aduersus Mithridatem ambientibus, propter præmiorum magnitudinem. Nam & C. iulius, & C. Marius, is qui sexies consulatum gesserat, inter se contendebant, & plebis pars altera alteri suffragabatur. Exiterunt & aliae turbae. Iam Sylla consul Roma profectus ad congregatas apud Nolam copias ue- nit & multos finitimorum perterritos coēgit lesplos & urbes dedere. Cū au- tem Sylla in Asiam aduersus Mithridatem profectus fuisset, & Roma magnis tumultibus & ciuibus cædibus distineretur, M. Aponius & Tiberius Cle- ptius, præterea Pompeius, reliquorum Italorum duces in Brutia degentes, Isias urbem ualidam cum diu obseđissent, nō potuerūt capere, sed relicta in ob-
Siciliæ clo- gion. fidione parte exercitus, reliqua parte Regium acriter obſidentes, sperantes, si hac potiti fuerint, facile in Siciliam transportaturos copias, & insula potituros omnium quæ sub sole eſſent beatissima. Verū eius dux C. Orbanus magno exercitu & apparatu atque alacritate uſus, percutit Italos, apparatus magnitudine, atque ita Reginos ex periculo eripuit. Deinde cū exarliſſet apud Romanos Syllæ & Marij ciuilis sedatio, alijs Syllæ, alijs Marij partes secuti sunt: & eorum maior pars bellis cecidit, rel. qua ad uictorem Syllam descivit, atque ita tandem una cum seditione ciuili extinctum est bellum illud Marsicum appellatum cū fuisset maximum.

Ex eodem libro.

Syllæ & Ma- rij sedatio. Exitit autē, exolescente iam bello Marsico, ingens sedatio ciuilis, cuius du- ces erant Sylla & C. Marius, iuuenis adhuc C. Marij filius, eius qui toties (septi- es enim) consulatum gessit. In ea seditione imperfecta sunt hominum multa mil- lia, ac superiore factus Sylla, & dictator creatus, Epaphroditum seipsum nomi- nauit, quæ eum arrogantia nō fecellit. Armis em̄ superior, p̄pria morte occubu- it. Marius uero prælio cū Sylla congressus, quāuis generose preliatus, tamē ui- etus Præneste cōfugit, unā cuī mille quin gentis militibus, & in ea urbe cōcū- sus, nec parū diu obſessus, coactus est (ab omnibus derelictus, nec ullā salutis uiā uidens) unius fidelis famuli manū ad terminationē malorū inuocare. Et ille obsecutus, uno iſtu herum uita priuauit, & seipsum insuper iugulauit. Et sedata est equidem sedatio: uerū reliqua bellī reliquiae factionis Marianæ Syllæ aliquāndiu repugnarunt, donec ipse quoq; cū alijs profligatae sunt. Verun- tamen post horum finem inter Pompeiū (cui propter rerum gestarum magni- tudinem, quas Romanis partim Syllā adiuuādo, partim ipse suo Marte gelsit, Magno cognomē fuit) inter hunc, inquam, & Iulium Cæsarem accensa discor- dia ad ciuiles cedes Romanos iterum sese conuertere coēgit. Pompeio deinde egregiè omni ex parte superato, & ad Alexandriam imperfecto, imminuta est consulum potestas, & sub unius Iulij Cæsaris dominatum redacta, tandemq; sedatio sedata. Illo deinde imperfecto, aduersus Brutum & Cassium eius imper- fectores ciuile bellum motum est, authoribus Lepido, & Antonio, & Octavia- no Augusto, consulatum gerentibus. Quod bellum cum finem armis non tar- dè accepisset, & Cassius atque Brutus uitii occisiq; fuissent, non multò pōst eru- pit in apertum occulta Antonij & Augusti de primatu cōtentio, ac postfusum utrinq; multum cognatum sanguinem, stabilitæ sunt uires Augusti, & ei summa potestas per omnem uitam permanit, postquam consulaire imperium or- dinem potentiamq; suam in posterum amilis.

Marij mors.

Pompeij & Cæsar's bellū ciuile. Pompeio deinde cedes Romanos iterum sese conuertere coēgit. Pompeio deinde egregiè omni ex parte superato, & ad Alexandriam imperfecto, imminuta est consulum potestas, & sub unius Iulij Cæsaris dominatum redacta, tandemq; sedatio sedata. Illo deinde imperfecto, aduersus Brutum & Cassium eius imper- fectores ciuile bellum motum est, authoribus Lepido, & Antonio, & Octavia- no Augusto, consulatum gerentibus. Quod bellum cum finem armis non tar- dè accepisset, & Cassius atque Brutus uitii occisiq; fuissent, non multò pōst eru- pit in apertum occulta Antonij & Augusti de primatu cōtentio, ac postfusum utrinq; multum cognatum sanguinem, stabilitæ sunt uires Augusti, & ei summa potestas per omnem uitam permanit, postquam consulaire imperium or- dinem potentiamq; suam in posterum amilis.

Extat præterea locus ex Diodori libro sexto, citatus ab Eusebio
in libro secundo præparatione Euang.

Gitur de dijs geminas prisci homines posteris tradidere sententias. Quos Matæologis, dam enim æternos & immortales esse perhibent, ut Solem, & Lunam, & de dijs æter cætera coeli sydera. Præterea uentos & ceteros similem his naturam sortitos. nis & terres horum enim quenq; æternum habere ortum atq; permansionem. Altos dicunt sribus. terrestres fuisse deos: sed propter collata in homines beneficia, consequitos fuisse immortales honores atque gloriam, ut Herculem, Bacchum, Aristæum itemq; huius generis alios. De terrestrib. autem dijs multa uariaq; memorie prodita sunt ab historicarum & fabularum scriptoribus. Et ex historicis quidem Euemenis, is qui sacram narrationem conscripsit, nominatim scripsit. At ex fabularum authoribus Homeris & Hesiodus, & Orpheus, & huius generis alij, monstruosiores fabulas de ijs finxere. Nos uero quæ ab utrisque conscripta fuere, paucis percurre conabimur, conuenientia rationem habentes. Igitur Euemenis, qui fuit Cassandri regis amicus, & ab eo coactus est regia quædam Euemeninarum munia & longinquas peregrinationes obire, ait se per mediterranea loca ad ratio de Pan Oceanum usque profectum fuisse, cumq; ab Arabia felice soluisset, nauigatio- cheis. nem per Oceanum complures dies continuasse, & ad insulas in alto mari positas delatum fuisse, quarum una præcessat, nomine Panchæa: in qua uiderit habitatores Panchæos pietate præstantes, & qui deos magnificenter sacrificijs, præcipuisq; donarijs argenteis & aureis honorarent. Esse autem insulæ dijs sacram, & alia plura tum propter antiquitatem, tum propter operis copiosum artificium admiranda: de quibus sigillatim in libris qui hunc antecelerunt. conscripsimus. Esse aut in ea in quodam colle, singulari altitudine fanum louis Triphylæi, extructum ab ipso, quo tempore in toto orbe regnabat, adhuc inter homines deges. In hoc fano columnam esse auream, in qua Panchæis literis summatim scripta habeatur gesta Vrani, & Saturni, & louis. Postea tradit Vranum primum regem fuisse, hominem quendam æquum & beneficium, & motionis siderum scientem, qui etiam primus sacrificijs honorauerit cœlestes deos: ideoq; Vranus (id est, Cœlū) fuerit appellatus. Eum filios habuisse & uxore Vesta Panem & Saturnum, filias uero Rheam & Cererem. Saturnum regnasse cū Vrano, & ducta in matrimonium Rhea, genuisse louem & lunonem & Neptunum. louem autem cū in Saturni regnum successisset, duxisse in matrimonium lunonem & Cererem & Themis: ex quib. liberos pcreauerit, Curetes ex prima, Proserpinæ ex secunda, Minervam ex tertia. Cumq; Babylonem uenisset, usum fuisse hospitio Beli, & postea pfectum ad insulæ Panchæam, apud Oceanum sitam, Vrani aui sui aram extruxisse: & inde per Syriam uenisse ad eum qui tunc princeps erat Cassius: à q; etiam Cassius mons, & in Ciliciam pfectum, bello deuicisse prætorē Cilicē ac peragratiss alijs quoq; plurimis gentib. apud omnes honoratū, & Deum fuisse nuncupatum.

Hæc & his similiæ de dijs, tanquam de mortalibus hominibus, persequutus, sic infert.

Et de Euemero quidem, qui sacram narrationem composuit, hæc à nobis dicta sufficient. Quæ uero Græci de dijs fabulantur, nos secundum, Hesiodum & Homerum, & Orpheum breuiter percurre conabimur.

Diodori Siculi Bibliotheca historica Finis.

B A S I L E Æ,

EX OFFICINA HENRIC PETRINA, ANNO
POST RECUPERATAM SALVTEM NOSTRAM
CIO. 1.0 LXXIX. MENSE MARTIO.